

Проектот *Свезди на светската книжевност* е една од најзначајните цивилизациски придобивки што ќе го збогати македонскиот духовен простор и ќе овозможи пристап до колосалните дострели во развојот и креирањето на пишаниот збор.

Во колекцијата на овој монументален избор, вградени се најзначајните проблесоци на човечката мисла – капиталните дела што потекнуваат од најдалечните духовно-уметнички изворишта до најистакнатите книжевни остварувања во поново време.

Со приопштувањето на овој најсодржаен библиофилски зафат, за македонската јавност стануваат достапни врвните остварувања од светската книжевна ризница.

Министерство за култура на Република Македонија
Проект „Свезди на светската книжевност“

Сѝручна редакција:

Митко Маџунков, *главен редактор*

Луан Старова

Ташко Ширилов

Ефтим Клетников

Драги Михајловски

Венко Андоновски

Ратко Дуев

Проектот е целосно финансиран
од Владата на Република Македонија

Иван Сергеевич Тургенев
ЗАПИСИТЕ НА ЛОВЕЦОТ
ТОМ II

Наслов на оригиналот

Тургенев, Иван Сергеевич
ЗАПИСКИ ОХОТНИКА

© за македонското издание:
Арс Ламина – публикации
во соработка со Арс Студио

За издавачот

Тамара Јовановиќ-Нешовска
Бранка Бугариска

Превод од руски јазик
Костадин Голаков

Поговор

Костадин Голаков

Јазична редакција
Гордана Ацеска

Корица

Кочо Фиданоски

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821.161.1–32
821.161.1–32.09Тургенев,И.С.

ТУРГЕНЕВ, Иван Сергеевич

Записите на ловецот / Иван Сергеевич Тургенев; [превод од руски јазик и поговор Костадин Голаков]. – Скопје: Арс ламина – публикации, 2014. – 2 св. (166; 220 стр.); 20 см. – (Свезди на светската книжевност)

Превод на делото: Записки охотника. – Т. 2: Раскази за ловот, а патем и за рускиот народ во XIX век: (поговор): стр. [211]–220

ISBN 978–608–229–734–7 (Том 1)
ISBN 978–608–229–735–4 (Том 2)

а) Тургенев, Иван Сергеевич (1818-1883) – “Записите на ловецот” – Критики и толкувања

COBISS.MK-ID 96334090

ИВАН СЕРГЕЕВИЧ ТУРГЕНЕВ

ЗАПИСИТЕ НА ЛОВЕЦОТ

ТОМ II

Арс Ламина – публикации
Скопје, 2014

РАСКАЗИ ЗА ЛОВОТ, А ПАТЕМ И ЗА РУСКИОТ НАРОД ВО XIX ВЕК (поговор)

Зайисийѝе на ловецоѝи, според многумина, е главното дело на И. С. Тургенев, со право наречено (макар и со мала доза на иронија) „депозит внесен во трезорот на руската литература“.

Во прилог на ова тврдење, лично би додал дека не само руската туку и светската литература станала побогата во моментот кога бил објавен првиот расказ од оваа збирка.

Да се обидеме да откриеме дали е навистина така.

Како прва причина зошто ова дело влегува во едицијата „Свезди на светската книжевност“ е самиот писател. Тургенев е првиот руски писател што се здобил со светска слава во книжевните кругови уште додека бил жив. Со својот стил на пишување, тој бил меѓу првите писатели – реалисти и извршил големо влијание врз сите пишувачи на раскази во Русија во доцниот XIX и раниот XX век, како, на пример, Антон Чехов, Иван Бунин, Александар Куприн и други, како и во светската литература (Ернест Хемингвеј, на пример, ги сметал *Зайисийѝе на ловецоѝи* за чист пример за неговите раскази. Францускиот писател Г. де Мопасан самиот се сметал за ученик на Тургенев.

Втората причина е темата на *Зайисийѝе на ловецоѝи*. Во руската литература речиси до половина од XIX век не може да се сретне ни едно дело посветено на селанскиот бит. Како што точно забележал Л. Н. Толстој, суштественото значење и заслугата на *Зайисийѝе на ловецоѝи*, пред сè, е во тоа што Тургенев „успеал во епохата на закрепостеност да го осветли животот на селаните и да ги осенча неговите поетски страни“, во тоа, што тој нашол во рускиот народ „повеќе добро отколку лошо“. Расказите во *Зайисийѝе на ловецоѝи* му откриле на рускиот читател нов свет – светот на селаните. Тургенев на тој начин ги продолжил традициите на *Мртви души* на Н. В. Гогољ, со тоа што меѓу нив постои една разлика: овој пат селаните

се верно претставени како живи души, нивните ликови имаат реални прототипи. Самиот реалистичен стил на опишување на провинцијална Русија во XIX век ги прави расказите оригинални и значајни за натамошниот развој на руската литература.

Третата причина е значењето на ова дело. Тоа има и уметничко, и историско, и општествено значење.

Уметничкото значење лежи во деталното набљудување на авторот, во верноста на карактеристиките, во живоста на опишаното, во кое нема ништо што е плод на имагинацијата на писателот, нема ништо што не може да се види во природата или како дел од личноста на човекот. Сликите на руската природа се во хармонија со содржината на расказот и сведочат за љубовта на авторот кон природата и нејзините убавини, сето тоа проткаено наместа и со доза на лирика.

Општественото значење се состои од предизвикувањето интерес и сочувство кон закрепостените селани, од приказот на најдобрите човечки карактеристики што останале во нив, што може да се смета и како својвидно величање на човечноста на рускиот селанец и личен протест на писателот протест поради крепосното право. Како што изјавил и самиот Тургенев, негов главен аргумент против крепосната држава било личното убедување дека „во рускиот човек се крие и зрее ’ркулецот на идните големи дела, на големиот народен развој“.

Историското значење на *Зайисцие на ловецој* е актуелно до ден-денес како вистинита слика на крепосниот начин на живот во Русија во XIX век. Исто така, се смета дека во тоа време тие одиграле и важна улога во ослободувањето на селаните од закрепостеноста (ова дело се смета и за делумен поттик за царот Александар I да го укине крепосништвото во Русија во 1861 година. Последиците од објавувањето (апсењето и прогонувањето на авторот) само го потврдуваат историското значење на делото.

Објавувањето на *Зайисцие* го етаблирале Тургенев како писател како во Русија, така и во Западна Европа. Стилот и ликовите во неговите идни романи, драми и повести ќе бидат споредувани токму со ликовите и стилот во *Зайисцие*...

А за да можеме да се посветиме на самото дело, претходно е да кажеме збор-два за историските услови во кои се пишувани расказите.

Русија во првата половина на XIX век историскиот период во кој авторот ја напишал збирката раскази врз основа на своите согледувања на руското општество додека ловел на имотот на мајка си во Спаское-Лутовиново, каде што се уверил во злоупотребата на селанецот и неправдите што му ги нанесувал рускиот општествен систем во поглед на ограничувањата со кои бил соочен закрепостениот селанец. Постојаното малтретирање на селаните од страна на неговата мајка, секако, имале големо влијание врз неговата книжевна работа. Ослободувањето на селаните од гнетот на

дворјанството и вековниот мрак, престанувањето на секаква форма на насилство над човековата личност Тургенев ги нарекувал „нешто што се однесува на цела Русија“. Предмет на неговото уметничко истражување во *Зайискиџе на ловецојџи* не биле само селанецот и благородникот туку и духот и карактерот на целиот руски народ и на секој човек поединечно.

Во јануари 1847 година Тургенев заминал во странство и таму поминал три и пол години. Во текот на својот престој ги напишал речиси сите раскази од *Зайискиџе на ловецојџи*. Подоцна изјавил: „Немаше да ги напишам *Зайискиџе на ловецојџи* доколку останев во Русија“. „Не можев да го дишам истиот воздух, да останам до тоа што го замразив... Морав да се оддалечам од мојот непријател за да можам оддалеку посилено да го нападнам. Во моите очи тој непријател беше – крепосното право. Под тоа име ставив и сосредоточив сè против што решив да се борам до крај – за што се заколнав дека никогаш нема да се помирам со тоа. Тоа беше мојата Ханибалова заклетва.“

Расказите, високо оценети од неговите современици, првин ги објавило списанието „Современик“. Во првиот број на „Современик“ за 1847 година бил отпечатен расказот на Тургенев „Хор и Калинич“, со забелешка под насловот: „Од записите на ловецот“. Исклучителниот успех на овој расказ го побудил Тургенев да ја продолжи серијата „ловечки“ раскази. Интересен податок во врска со писателот е тоа што тој бил подготвен да се откаже од пишувањето пред да биде објавен и успешно прифатен првиот расказ „Хор и Калинич“. Подоцна во „Современик“ биле објавени уште дваесет раскази, а потоа во 1852 година издадени како книга. Првото издание на *Зайискиџе на ловецојџи* вклучувало 22 раскази, а уште три (*Крајојџи на Чертојџанов, Живи мошџи и Тајне!*) биле вклучени во изданието од 1874 година.

Во 1860 година Тургенев се обидел да вметне во Записите на ловецот уште два расказа: *За славиџе* и *Пајџување во Полесје*. Сепак, не ги објавил во следното издание од 1865 година. Во 1874 година писателот ја надополнил со три нови раскази: *Крајојџи на Чертојџанов, Живи мошџи и Тајне!*, сместени едноподруго пред последниот расказ „Шума и степа“.

Ова решение на авторот предизвикало несогласување кај неговите пријатели. Познатиот литературен критичар П. В. Аненков го убедувал Тургенев да ги остави *Зайискиџе на ловецојџи* „во неприкосновеност и спокој откако ги имаат поминато сите делови на светот“. Сепак, писателот не го послушал мислењето на критичарот и ги додал расказите. Со дополнителните раскази, писателот сметал дека ѝ дал на книгата поголема композициска хармонија.

Збирката раскази се отвора со два тематски мотива, од кој секој поединечно вклучува во себе по три раскази. Почетната тема е народниот карактер – *Хор и Калинич, Ермолај и жениџа на воденичаројџи, Малинова вода*.

Потоа три раскази ја обработуваат темата на дворјанството во распаѓање – *Околскиоѝ лекар, Мојоѝ сосед Радилов, Малојоседникоѝ Овсјаников*. Меѓу овие мотиви постојат очигледни врски. Во следните шест раскази тематската издиференцираност е помалку воочлива. „Лгов“, „Бежинова ливада“, „Касјан од Красиваја Меча“ повторно се со народна тематика, но во нив веќе се јасни мотивите за влијанието на крепосништвото, односно за влијанието што го има крепосничкиот начин на живеење врз луѓето (особено во расказот *Лџов*). Во *Насѝојник*, *Канцеларија*, *Бирјук* продолжува темата за дворјанството, но во друга, поостра варијанта со гневна, критичка интонација.

Во следните осум раскази тематските мотиви се мешаат, тече „разработката“ на основните тематски пластови на делото, додека на крајот на книгата, пред финалниот дел, повторно се јавуваат темата за дворјанството *Крајоѝ на Черѝојханов* и народната тема во расказите *Живи мошѝи и Таѝне!*. Трите дополнителни раскази Тургенев, раководен од уметничката интуиција, со право ги вметнува и со тоа книгата ги добива неопходната хармонија и естетски редослед во развојот на основните тематски мотиви. Во 1872 година Тургенев му пишува на М. М. Стасјулевич: „Се радувам што ви се допадна мојот расказ (*Крајоѝ на Черѝојханов*). Се плашев да го развлечам за да не испадне од пропорција“.

Со оваа изјава Тургенев нè уверува дека *Зайисѝе на ловецоѝ* е систематично напишана врз база на строга естетска логика.

Нарацијата во расказите не се одвива преку конфликтите скриени длабоко во животот што го прикажуваат, туку преку надворешната последователност на случајните впечатоци на раскажувачот. Целиот циклус раскази дава широк приказ на животот на селаните и големопоседниците, кои како да дишат во еден здив.

Секој расказ се состои од малобројни и збиени сижѝејни епизоди и описни карактеристики на ликовите, содржи уникатни и колоритни детали за нивните портрети, гестови, говор.

Условувајќи го изборот и последователноста на епизодите со случајни средби и набљудување на ловците, писателот на тој начин постигнува леснотија и едноставност на наратива, нејзината фина надворешна завршеност. Во поголемиот дел од расказите вниманието на писателот е насочено кон „типичните услови за живот на селаните и големопоседниците, на нивните општествени и битови односи“. Затоа основната важност е насочена кон портретно-битовите карактеристики на ликовите, нивните кажувања за животот порано и сега... Природата останува во овие раскази само како фон за наратива.

Расказите се поврзани не само со единство на мислата туку и композициски – со ликот на раскажувачот што е вклучен активно. Тој не само што го раскажува она што го видел и чул туку и самиот се среќава со главните

херои на расказите, внимателно ги распрашува, им се загледува во лицата, не срамејќи се на моменти дури и кришум да ги набљудува и да ги прислушува нивните разговори. Се обидува да допре до срцевината на она што го чул и видел, ја споредува со претходните впечатоци – самиот доаѓа до заклучоци, со еден збор, го „истражува“ животот што го интересира. Ловот му служи како добар повод за средби, оди на салаши, во господарски куќи, во воденица, седи в кафеана или посетува панаѓур. Самата негова појава остава впечаток дека е човек од доверба и затоа луѓето во негова близина со задоволство раскажуваат за минатото и за сегашноста, создавајќи ги на тој начин ликовите карактеристични за руските села и поседи.

Ловецот е локален големопоседник што добро ги познава околината, локалните обичаи, особеностите на локалниот говор. Својот прв расказ (*Хор и Калинич*) го започнува со подробна споредба на карактеристиките на селата од Волховската и Жиздринската околија и нивните жители. Многу го интересира сето она што е уникатно, карактеристично, колоритно во имињата, надворешниот изглед, начинот на живот на луѓето што ги среќава. Во неговото раскажување ќе најдете на називи на гратчиња и села, реки, ливади и шуми, локални поговорки и изрази. Руското село е нитката што ги поврзува расказите со „една мисла, со единство на творечката замисла“.

Тургенев го применува контрастот како средство за да ја прикаже целата карактерна беда на паразитскиот живот на големопоседниците, а како противтежа на тоа ја истакнува во нивните карактери моралната важност – богатството на умствени и природни потреби.

Оригинално применувајќи хипербола, писателот не се стеснува да нарече еден од големопоседниците „рационалист“, „скептик“, а друг – „идеалист“, „романтичар“. Овие црти на карактерот на ликовите не се откриваат паралелно со текот на настаните.

Во последните раскази нарацијата е посубјективна. Писателот повеќе не го интересира социјалната положба, туку ситуацијата во која се наоѓа народот, изразена преку нивните лични, естетски и религиозни доживувања.

За споредните карактеристики на ликовите, за поетизација на нивните карактери писателот постојано се навраќа на руската природа, полна со емоционална пасивност и блага лирска изразност, прикажани преку едноставен, но истанчен пристап во опишувањето, наместа со жив паралелизам и симболика. Таков е, на пример, паралелизмот во опишувањето на дрвјата и карактеристиките на ликовите во *Среѓба*. Таков е описот на таинствените места во *Бежинова ливада*, кој како да служи за лирски вовед во разговорите на момчињата крај огнот.

Со над 500 лика, книгата претставува своевидна панорама на времето кога „крепосното право ги ограничува сите еднакво“.

Тургенев преку нив дал паралелен приказ на животот на закрепостените селани и на животот на благородниците, на селото и господарските имоти, една палета од реалистично и мајсторски насликани ликови на

селани и големопоседници врз заднината на руската природа, што претставува важен елемент во композицијата на сите раскази.

Со духовна надареност и длабока човештина се прикажани руските селани. На тој начин, јасна е намерата на авторот да ја покаже моралната супериорност на закрепостените селани над „културните“ и „благородни“ дворјани.

Паметниот домаќин, селанецот што самиот се изборил за својата слобода Хор и „мечтателот“, „романтичарот“ Калинич; „чудниот“ старец – цуце, трагачот по правда, со чувство за убавината на природата, Касјан; талентираниот пејач, впечатливиот и страстен „уметник во секоја смисла на зборот“ Јашка – Турчинот; селанчињата крај огнот и нивната љубопитност, тагата, умот, дрскоста, милоста во нивните едноставни и наивни души – тоа се ликовите што ги цртал Тургенев покажувајќи ја светлината во мрачниот свет на крепосништвото.

Но пред читателот минува цела низа жртви на насилство и угнетување од страна на големопоседниците. Тажен е животот на Арина, која се осмелува да побара дозвола од своите господари да се омажи. Затоа е казнета и протерана да живее на село. Степушка, кој се плаши од смрт од глад. Сучок и сите негови должности...

Селската немаштија е прикажана преку ликовите на Влас, старецот Антип и неговиот син, селанецот што е фатен како исекол едно дрво.

На „добрите“ ликови меѓу селаните, Тургенев ги спротивставува „лошите“, расипаните од животот, како десна рака на господарите, камердинерот Виктор, настојникот Софрон...

Во замислата на авторот на *Зайициџе на ловецоџи* е проткаена желбата да се покаже не само угнетеноста и покорноста на закрепостеното селанство туку и избликот на неговиот протест кон благородништвото. На пример, Тургенев сакал да го напише расказот *Земјојадец* – за убиството на суров земјопоседник од страна на селаните. „Во тој расказ – пишува Тургенев, сакав да пренесам настан што навистина се случил кај нас. Селаните го убиле својот господар што секојдневно им одземал дел по дел од земјата и кого тие го нарекле 'земјојадец', со тоа што го натерале да изеде седум фунти плодна земја“. Но темата за селанскиот протест немало да биде дозволена од цензурата.

Сепак, својот протест поради крепосното уредување во Русија Тургенев го насочил преку ликовите на големопоседниците и прикажувањето на нивните имоти – домовите и селата.

Впечатливи се ликовите на ситнопоседникот Полутикин, кој никако не може да се ожени за богата госпоѓица, лицемерот Зверков, младиот големопоседник Пеночкин, кого го мразат сите селани поради неговата суровост, стариот Стегунов, кој ужива во камшикувањето на своите слуги...

Благородниците во расказите на Тургенев се прикажани како луѓе што живеат на „стара слава“, несреќници што не можат да си го најдат своето место под сонцето поради што страдаат и нивните селани. Поради

тоа го напушта својот дом и Радилов, животот на Татјана Борисовна станува бесмислен откако во нејзиниот дом ќе се врати внукот што продолжува да живее на нејзина сметка, Каратаев останува без своето село и продолжува да мечтае само за умирачка во Москва, „Хамлет“ останува да живее на село, Чертопанов останува без скршена пара, Фјодор Михеич и Недопјускин си го одживеале своето...

Двата света – светот на селаните и светот на големопоседниците – стојат еден спроти друг во расказите. Херцен со право ја нарекол книгата на Тургенев „обвинителен акт против крепосништвото“. Според зборовите на Салтиков-Шчедрин, *Зайисийе на ловецој* се почеток на литературата што за предмет го има народот и неговите потреби.

Со последниот расказ *Шума и сџеја* Тургенев ја покажува природата и нејзината моќ, вечната убавина, речиси поетски ги опишува селаните што ја сакаат природата и живеат за неа: и Калинич, и Касјан, и Лукерја, и момчињата крај огнот на Бежинова ливада.

Веќе рековме дека во *Зайисийе на ловецој* Тургенев ја допрел дотогаш темата за селанството во Русија во XIX век. Оваа тема го вклучува и прашањето на огромната културна разлика и јазот меѓу закрепостеното селанство и благородништвото. Додека дворјанството ги прифаќало западните идеи и културни норми, селанството останало на истото ниво како во периодот пред Петар Велики. И покрај потребата од реформа на руското општество, во голем дел од расказите на Тургенев преовладува идејата за враќање на „стара Русија“, затоа што моќта и власта на големопоседниците ослабела. Но како нивна замена доаѓаат канцелариските службеници, настојниците, управителите што ги мамат своите газди, се богатат на нивна сметка и ги држат селаните во уште полоша економска положба. Сопствената негрижа и итроштините на лицата од доверба ја поткопуваат моќта на дворјаните. И паралелно со патријархалните големопоседници што се забавуваат на англиски начин, како Пеночкин, на пример, во сè поголем број се појавуваат дворјани од типот на Хвалински, кои си прават сомнителна кариера во градските канцеларии и кафеани.

Тургенев ги опишува со нескриена иронија и ги истакнува смешните црти на нивниот надворешен изглед и однесување. Карактерот и однесувањето на Пеночкин, на пример, писателот ги издигнува на ниво на сатира. Сцените во кои Аркадиј Павлович, местејќи ги перничњата под себе и мило насмевнувајќи се, го праќа Фјодор да оди во коњушницата, се едни од најдобрите од тој вид во целото творештво на Тургенев.

Иако и самиот бил приврзаник на западната култура, писателот се обидел да ја прикаже во негативно светло. Западната култура била она што ги одвојувало благородништвото и селаните. Поради нивната видлива супериорност, благородништвото гледало на селаните како на толпа суеверни, пијани и необразовани незнајковци.

Сепак, може да се види дека наметнувањето на западната култура е штетно за селаните и преку примерот во расказот *Живи мошѝи*, каде што Лукерја се смета за олицетворение на болното селанство, а лекарот, претставник на западната култура и западните идеи, сепак не може да ѝ помогне на болната. Лукерја е задоволна од начинот на живеење, лекарот, без оглед на својата добронамереност, не само што ѝ наштетува на Лукерја во текот на својата посета туку и ѝ причинува подолготрајно зло (Лукерја чувствува болки цела недела по посетата и не може да го најде лекот што ќе ѝ помогне да заспие).

Западните идеите се прикажани и во расказот *Насѝојник*, каде што г. Пеночкин се занимава постојано со „високата култура“, и воопшто не е заинтересиран за ништо, освен за малтретирањето на домашните слуги. Како последица на тоа, сите негови слуги страдаат, затоа што управувањето со имотот му го препушта на еден корумпиран настојник, кој ги изнаоѓа сите можни начини да им ги земе парите на селаните.

Иако културата на селаните му е непозната на благородништвото Бежинова ливада, сепак постои некаква врска меѓу двете социјални класи (Пејачи). Авторот, припадник на благородништвото, ужива во натпреварот во пеење меѓу двајца селани, настан што го поттикнува да ги опише со страст емоциите што ги чувствува во својата „руска душа“, нешто што го тера да помисли на времињата кога можел да се чувствува како Русин во Русија.

Истиот впечаток се добива и од расказот *Таѝне*, кога го опишува прекарсниот пејзаж и местата блиски до срцето на рускиот народ.

Овие раскази откриваат и друг поглед врз руското општество: независно колкаво е странското влијание, колку нешта руското благородништво ќе прифати од Запад, сепак, тоа ќе си остане руско благородништво, Руси во душата.

Дали грофот Иван Сергеевич Тургенев останал Русин во душата?

Одговорот на ова прашање може да се добие од неговата биографија.

Бил поет, публицист, драматург, преведувач. Неговото творештво му ги донело титулите член-кореспондент на царската Академија на науки во Одделот за руски јазик и книжевност (1860) и почесен доктор на Оксфордскиот универзитет (1879).

Напишал повеќе од триесет повести и раскази (од кои најпознати се расказот *Муму*, повестите *Јаков Пасинков*, *Прва љубов*, *Фаусѝ*, *Асја*, *Кралоѝ Лир на сѝеѝиѝе*, *Клара Милич*, *Бреѝер*, *Три ѝорѝреѝи*, *Пес*, *Приказнаѝа на оѝец Алексеј*), збирката раскази *Зайисѝиѝе* на ловецот, шест романи (*Рудин*, *Дворјанско ѝнездо*, *Сѝроѝи новѝиѝе дни*, *Таѝковци* и *деца*, *Чаѝ* и *Ледина*), неколку драми (*Невнимание*, *Каде е ѝенко*, *ѝаму се кине*,

Појаодок кај ѝредовноикои, Разгвор на орум, Бесѝарица, Провинцијалка, Издржуваниои, Еден месец на село и Вечер во Соренио).

Роден е на 28 октомври 1818 година во Орловската губернија, Русија. Татко му – Сергеј Николаевич – бил хусарски офицер во оставка, учесник во Татковинската војна од 1812 година. Мајка му – Варвара Петровна – потекнувала од богато дворјанско семејство и затоа многумина зборуваа дека Сергеј Николаевич се оженил за неа единствено поради нејзините пари.

До деветгодишна возраст Тургенев живеел на мајчиниот имот Спаское-Лутовиново во Орловската губернија. Варвара Петровна била жена со жесток карактер, со омаловажување гледала на сè што било руско, и затоа малиот Вања уште од детството учел три јазици – француски, германски и англиски. Основното образование го добил од воспитувачи и од домашни учители.

Во 1827 година родителите на Тургенев, сакајќи да им овозможат на своите деца достоинствено образование, се преселиле во Москва, каде што Иван Сергеевич учел во пансионот на Вајденгамер, а подоцна и кај приватни учители.

На петнаесетгодишна возраст, во 1833 година, Тургенев се запишал на Филолошкиот факултет на Московскиот универзитет. По една година Тургеневи се преселиле во Петербург, а тој се префрлил на Санктпетербуршкиот универзитет. Универзитетот го завршил во 1836 година.

Во 1838 година заминал за Германија. Во Берлин одел на предавања по класична филологија и филозофија, ги учел граматиките на старогрчкиот и на латинскиот јазик. Освен што студирал, многу патувал низ Европа: ја пропатувал речиси цела Германија, ги посетил Холандија, Франција, Италија. Покрај тоа, во тој период се запознал и се дружел со Т.Н. Грановски, Н.В. Станкевич и М.А. Бакуњин, кои суштествено влијаеле врз неговите идни ставови.

Една година по враќањето во Русија, во 1842 година, Тургенев се здобил со звање магистер по филозофија на Московскиот универзитет.

По враќањето од странство, живеел во Москва и стапил во чиновничка служба во Министерството за внатрешни работи.

Својата кариера на писател Тургенев ја започнал уште во средината на 1830-тите години, а неговата прва публикација била во списанието „Современик“ во 1838 година (песните „Вечер“ и „На Венера Медичи“).

Во овој период почнал активно да посетува разни литературни салони и кружоци и да се дружи со многу истакнати писатели – В.Г. Белински, Н.А. Некрасов, Н.В. Гогољ и др. Впрочем, дружењето со критичарот В.Г.

Белински значително влијаело врз литературните погледи на Тургенев: од романтизам и поезија, тој преминал на описна и битова проза.

Во 1840-тите години излегле од печат неговите повести „Бретер“, „Трите прасиња“ и други. А во 1852 година излегла и неговата прва книга – збирката раскази *Зайисийѝ на ловецојѝ*.

Истата година напишал некролог за Н.В. Гогољ, што послужило како повод за апсење на Тургенев и негово протерување на родниот имот Спасское-Лутовиново.

На подемот на општественото движење што се случувало во Русија пред укинувањето на крепосништвото, Тургенев гледал со одушевување.

Покрај љубовта спрема пишувањето, позната е и неговата љубов спрема француската пејачка Полина Вијардо-Гарсија. Во 1847 година заедно со Виардо и нејзиниот сопруг заминал првин во Германија, а потоа во Франција. Мајката на Иван Сергеевич била категорично против „проклетата Циганка“ и, поради неговата врска со Полина Вијардо, Тургенев останал без материјална поткрепа.

По враќањето во татковината во 1850 година, односите меѓу Тургенев и Вијардо се влошиле и тоа траело сè до 1863 година, кога тој одново се зближил со неа и дефинитивно се преселил во Европа (живеееле во Баден-Баден, а од 1871 година – во Париз).

Популарноста на Тургенев во тоа време, како во Русија, така и на Запад, била огромна. Секое негово доаѓање во Русија било претставувано како триумф. Сепак, на писателот почнуваат да му задаваат мака честите патувања – во 1882 година му бил откриен рак на ’рбетот.

Починал во Буживал (недалеку од Париз) на 3 септември 1883 година. Согласно со неговиот тестамент, телото на Тургенев било пренесено во Русија и закопано на Волковските гробишта во Петербург.

Иван Сергеевич Тургенев бил мајстор на зборот и одраз на „епохата на промени“ во Русија во втората половина на XX век, кој преку ликовите во своите дела, нивните постапки и душевни преживувања се обидува да проникне во најголемите проблеми на своето време (слободата, изборот, социјалната и политичка дефинираност), како и во вечните филозофски теми (љубовта, смртта, должноста).

Зайисийѝ на ловецојѝ првпат се објавуваат на македонски јазик.